

Відгук

офіційного опонента доктора історичних наук, професора Львівського національного університету імені Івана Франка Голубка Віктора Євстафійовича на дисертацію Сиви Андрія Олеговича „Суспільно-культурна, військово-політична, та освітньо-виховна діяльність Івана Боберського (1873-1947)” подану на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю – історія України.

Людина і епоха, їх взаємозв'язок та взаємовплив завжди викликали зацікавлення науковців різного профілю серед них й істориків. Мабуть найкраще цю проблему можна розглянути у рамках просопографії. В силу обставин цей напрям в Україні тривалий час не міг активно розвиватися оскільки окремі історичні постаті не вписувалися в рамки офіційної ідеології. Відтак чимало заслужених українських діячів, які відігравали ключові ролі в національному суспільно-політичному, громадському, культурному, духовному житті нашої країни вимушено опинилися поза увагою істориків. Серед них є й Іван Боберський, який своєю багатогранною діяльністю у різноманітних сферах – педагогічній, суспільно-культурній, військово-політичній та державотворчій, й особливо у закладенні підвалин української фізичної культури посів почесне місце серед когорти видатних постатей України кінця ХІХ- першої половини ХХ ст. Очевидно, що жанр біографістики ставить перед дослідником завдання, котре подекуди важко виконати - максимально уникнути суб'єктивності, не підпасти під вплив світогляду досліджуваної особистості, її психологічних настроїв, емоцій, але водночас зрозуміти їх природу. По відношенню до І.Боберського це є важливо оскільки він був постаттю широкого формату і надзвичайно активно розгортав свою діяльність не лише на теренах України, але й поза її межах – Європі, США, Канаді, підтримував відносини із величезною кількістю політичних, громадських, військових, релігійних діячів. На сьогоднішній день постать І.Боберського не досліджена комплексно, а так би мовити фрагментаризована численними публікаціями вузько-профільного спрямування. Відтак цілком закономірно, що виникла потреба у створенні його ґрунтовної біографії. Отже, можна ствердити, що обрана дисертантом для свого дослідження тема є актуальною з наукового погляду. Водночас, зважаючи на значний доробок І.Боберського у педагогіці, методиці викладання фізичної культури і її пропагування серед широких верств населення, розробки в галузі української спортивної та військової термінології тема також має суспільну значимість. Належить наголосити й на тому, що автор представленої до захисту роботи,

маючи безпосереднє відношення до підготовки сучасних вчителів фізичної культури і спортсменів зосередився саме на тих сторонах діяльності І.Боберського, які досі становлять практичний інтерес.

Дисертант чітко визначив мету, об'єкт і предмет свого дослідження, сформулював завдання, які передбачають реалізацію поставленої мети. Це ж стосується окреслення територіальних і хронологічних рамок дослідження.

Судячи з наукових публікацій дисертанта, а це 1 індивідуальна монографія, 1 історичний нарис, 21 стаття у фахових виданнях включених до міжнародних науково-метричних баз, 22 – в інших виданнях, він глибоко проник в проблему дисертаційного дослідження, яке увінчало його попередній науковий доробок.

Структура роботи побудована за проблемним принципом, який дав можливість автору роботи окреслити практично усі напрямки суспільної діяльності І.Боберського.

Дисертація має ґрунтовну історіографічну та джерельну базу. Слід позитивно оцінити сумлінний і детальний аналіз здійснений автором наявної історіографії і провести її узагальнення. Автор “прив’язав” її до періодів життя І.Боберського. Водночас кидається у вічі що із запропонованої ним схеми дещо випадає радянська історіографія. Справедливо вказуючи на її тенденційність усе ж не можна погодитися із її огульною уніфікацією. Адже радянська історіографія від половини 80-х рр. XX ст. суттєво відрізнялася від попередньої епохи на що, зрештою, опосередковано вказує сам дисертант, згадуючи про праці Богдана Трофим’яка у яких помітне зміщення акцентів в оцінках І.Боберського.

Масштабна праця проведена дисертантом з пошуку та опрацювання джерельного матеріалу тим цінна, що до нього цим практично ніхто не займався. Через відсутність в архівосховищах єдиного повноцінного особового фонду І.Боберського, науковці переважно використовували джерельні матеріали фрагментарно, часто не верифікували їх, що призводило до фактографічних неточностей, а то й помилок. Існуючі іменні фонди, які зберігаються у ЦДАВОВ України та ЦДІА у Львові є далеко не повні. Власне завдяки скрупульозному пошуку джерел А.О. Сові вдалося, по суті, вперше систематизувати розпорошений раніше джерельний матеріал. При цьому він віднайшов і використав маловідомі або й не відомі документи, що зберігаються в архівах, музеях, бібліотеках, приватних збірках і колекціях, як в Україні, так і за кордоном. На нашу думку, дисертант провів ґрунтовний аналіз джерельної бази і класифікував її. Особливо потрібно наголосити на сумлінну роботу дисертанта з виявлення раніше не відомої у науковому обігу епістолярної спадщини І.Боберського, що дозволило йому розкрити так звані

“білі плями” у життєписі останнього. Ще одна позитивна риса роботи з джерельними матеріалами полягає у тому, що дисертант є одним із небагатьох хто використав фотодокументи не як додаткове джерело інформації, а окрему джерельну групу, звернувши при цьому особливу увагу на їхню атрибуцію.

Праця має добру теоретико-методологічну основу. Автор обґрунтував власну концепцію щодо оцінки ролі І.Боберського в українській історії, а саме крізь призму націєтворчу, що діаметрально-протилежна усталеному досі підходу оцінки цієї постаті як фундатора українського фізичного виховання і спорту. Власне А.О. Сова розглядає комплекс питань, що стосуються його діяльності як педагога, громадського, військово-політичного, державного діяча, засновника українського тіловиховання, організатора, спортсмена, журналіста, редактора, видавця і т.д. Сформульовані методологічні підходи дали змогу дисертанту провести комплексне дослідження життя і діяльності І.Боберського на тлі епохи. Відтак, можна стверджувати, що методологічний інструментарій дослідник обрав відповідний для того, щоб реалізувати поставлені у роботі завдання. Позитивне враження справляє те, що автор акцентує увагу на з'ясуванні термінологічних понять, їх трактуванні і доцільності використання у тексті дисертації. Хоча на наш погляд не завжди доречно звертатися до пошуку українських відповідників іншомовних понять оскільки вони носять регіональне, а не загальноукраїнське забарвлення, наприклад – “тілесне виховання”, “змаг”, “змагун” та ін., які свого часу запровадив І.Боберський.

Виклад основного матеріалу згрупований за ключовими напрямками діяльності І.Боберського: педагогічний, в українському сокільському русі, у суспільно-культурній сфері, а також військово-політичній і державницькій царині. Цілком логічно, що А.О. Сова розпочинає розгляд діяльності І.Боберського із короткого нариса формування його світогляду (підрозділ 3.1), у якому висвітлює вплив родинного оточення, навчання, приватне життя, подає штрихи котрі дають можливість читачу наблизитись до реалістичного сприйняття образу цієї постаті.

Імпонує, що діяльність І.Боберського, дисертант розглядає у контексті тогочасної суспільно-політичної ситуації, включає порівняльні аспекти. Так, у розділі 4 “Напрями діяльності в українському сокільському русі”, який присвячений ключовому фрагменту його життя А.О. Сова описує функціонування товариства “Сокіл” під проводом І.Боберського у контексті аналогічних чеських, словенських, сербських, болгарських, польських організацій. Автор дійшов висновку, що завдяки І.Боберському хоча український сокільський рух зародився пізніше від інших, проте напередодні

вибуху Першої світової війни не тільки наздогнав у своєму розвитку інші сокільські товариства а й подекуди досяг більших здобутків.

Такими ж інформативно-насиченими є розділи дисертації, які стосуються суспільно-культурної діяльності І.Боберського, зокрема в НТШ, «Просвіті», спортивних товариствах, в українській діаспорі, а також військово-політичної та державотворчої роботи пов'язаної із створенням формації УСС та роботи в урядових структурах ЗУНР. Дисертант особливо зосередив увагу на внеску І.Боберського у створення, а головне організації матеріального і фінансового забезпечення Легіону УСС в роки Першої світової війни. Він також розкрив непересічні організаторські здібності І.Боберського під час роботи у Державному секретаріаті військових справ ЗУНР і на дипломатичній службі у Представництві уряду ЗУНР у США та Канаді.

Дисертаційна робота має обґрунтовані висновки. Вони логічно випливають із її змісту та поставлених завдань.

Попри безперечно загальну позитивну оцінку дисертаційної праці у порядку дискусії крім уже зазначених вище можна висловити й окремі міркування.

1.Видається дещо штучним хронологічний принцип поділу історіографії. Адже як у першому (1900-1947 рр.), так і другому періоді (1947 – 1980-ті рр.) про І.Боберського у значній мірі писали ті ж самі автори і у такому ж оціночному форматі. Можливо вартувало б зацентувати увагу на принципових питаннях, в яких ці два історіографічні періоди відрізнялися. Очевидно не беремо тут до уваги радянську історіографію про яку зазначалося раніше.

2. Оскільки структура роботи побудована за проблемним принципом, яка дійсно дала можливість дисертанту висвітлити усю багатогранну діяльність І.Боберського, проте залишила поза своїми лаштунками власне його образ як живої, діяльної особистості із притаманними їй рисами характеру, побутовими звичками, манері спілкування з оточуючими.

3. Характеризуючи активну участь І.Боберського в українському сокільському русі, суспільно-культурній діяльності, дисертант часто згадує про пожертви, які той видавав на їх потреби. У той же час практично не відомим залишається питання з яких ресурсів він їх черпав.

4. З тексту дисертації не зрозуміло, чому маючи таку широку популярність і зв'язки серед галицького політикуму він не був посвячений у підготовку Листопадового 1918 р. перевороту у Львові.

5.Оскільки товариство “Сокіл” виникло за ініціативи В.Нагірного спочатку як пожежно-спортивне товариство, постає запитання яку роль

надавав І.Боберський саме підготовці пожежників, діяльність котрих мала для населення Галичини куди практичніше значення, ніж культивування фізичної культури і спорту. У роботі не з'ясовано чи означало це, що І.Боберський змінив напрям діяльності і завдання сокільських товариств.

6. Вартувало б більше уваги звернути на сюжет взаємин І.Боберського з організатором "Січей" К.Трильовським, пояснити суть висловленої тези про тактичні розбіжності між ними.

7. Текст роботи дещо переобтяжений розлогими цитатами, а також списками прізвищ, які можна було помістити у додатках. Окрім того не доцільно у тексті дисертації подавати опис фотографій коли їх у роботі взагалі немає.

Проте зазначені вище зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження А.О. Соби. Зміст дисертації та її основні положення розкриті в авторефераті, в опублікованих статтях у фахових виданнях та індивідуальній монографії автора. Подана до захисту дисертація є самостійним і завершеним науковим дослідженням, на належному рівні розкриває проблему, відповідає вимогам ДАК України, а її автор А.О. Соба заслуговує присудження наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

1.12.2020 р.

Офіційний опонент,
доктор історичних наук,
професор Голубко Віктор Євстафійович

